

CO ZNAMENAJÍ ZÁKLADNÍ PRÁVA PRO LIDI V EU?

— SHRnutí

PRŮZKUM O ZÁKLADNÍCH
PRÁVECH

2

Co si lidé myslí a co vědí o lidských právech

6

Názory na fungování demokratické společnosti a účast na politickém životě

12

Řádná správa a korupce ve veřejných službách

© Agentura Evropské unie pro základní práva, 2021.

Reprodukce povolena pod podmínkou uvedení zdroje.

K použití nebo reprodukci fotografií či jiného materiálu, k nimž Agentura Evropské unie pro základní práva nemá autorské právo, je nutné získat souhlas přímo od držitelů autorských práv.

Ani Agentura Evropské unie pro základní práva, ani žádná jiná osoba jednající jménem agentury není odpovědná za případné využití těchto informací.

Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2021.

Print	ISBN 978-92-9461-116-1	doi:10.2811/716346	TK-01-20-642-CS-C
PDF	ISBN 978-92-9461-098-0	doi:10.2811/489016	TK-01-20-642-CS-N

Fotografie:

Titulní strana: © iStock/filadendron

Strana 5: © FRA

Strana 6: © iStock/Vladimir Vladimirov

Strana 10: © iStock/miodrag ignjatovic

Strana 11: (vlevo) © iStock/Chris Ryan; (vpravo) © iStock/Zolnierenk

Strana 12: © iStock/notwaew

Strana 13: (vlevo) © iStock/Martinbowra; (vpravo) © iStock/urbazon

Strana 16: © iStock/mediaphotos

EU je založena na hodnotách demokracie, právního státu a dodržování lidských práv. Tyto hodnoty a diskuse o základních právech na úrovni EU a členských států se však v každodenním životě lidí mohou jevit jako dosti vzdálené.

S ohledem na to Agentura Evropské unie pro základní práva (dále jen „FRA“) zkoumala, jak lidé v praxi chápou a znají svá základní práva a jaké mají v této oblasti zkušenosti. Výsledné údaje poskytují o uvedených aspektech komplexní a srovnatelné důkazní informace.

Poznámka k terminologii

„Základní práva“ jsou výraz používaný pro „lidská práva“ ve vnitřním kontextu EU. Některé otázky v průzkumu používaly výraz „lidská práva“, neboť pro respondenty dotazníku byl tento pojem snadněji pochopitelný. Toto shrnutí používá oba výrazy jako vzájemně zastupitelné.

Toto shrnutí předkládá hlavní poznatky výzkumu agentury FRA. Jejich hlavním cílem je poskytnout orgánům EU, vládám a institucím členských států, jakož i obráncům lidských práv a organizacím občanské společnosti informace o postavení základních práv ve společnostech v EU – na základě toho, co si lidé myslí a jaké mají zkušenosti.

Uvedené poznatky mají zásadní význam pro ty, kdo věří v tvorbu politik založenou na důkazech, jež je vedena „zdola nahoru“. Osoby, jejichž práce zahrnuje základní práva, mohou údaje využít k získání informací a prověření svých vlastních předpokladů ohledně smýšlení a zkušeností veřejnosti.

Zjištění mohou být rovněž podkladem pro opatření v oblasti základních práv a v konečném důsledku mohou být využita k dosažení pozitivního dopadu na prosazování práv v praxi.

Průzkum o základních právech: hlavní fakta

Průzkum o základních právech shromáždil údaje v 29 zemích – v 27 členských státech EU, ve Spojeném království (které bylo v době sběru údajů členským státem EU) a v Severní Makedonii (v jediné zemi mimo EU, která měla v době přípravy průzkumu status pozorovatele v agentuře FRA).

Celkem průzkum shromáždil údaje od 34 948 respondentů. V každé zemi se zúčastnil reprezentativní vzorek respondentů – od přibližně 1 000 ve většině zemí až po přibližně 3 000 lidí ve Francii a Německu.

V Dánsku, Estonsku, Finsku, Francii, Lucembursku, Německu, Nizozemsku, Rakousku, Spojeném království a ve Švédsku byl průzkum o základních právech proveden on-line. V ostatních zemích kontaktovali tazatelé respondenty osobně. Rozhovory se konaly v období od ledna do října 2019.

Výsledky jsou na úrovni EU i na úrovni jednotlivých zemí reprezentativní, pokud jde o osoby ve věku šestnáct let nebo starší, které mají obvyklé bydliště v zemi, kde se zúčastnily průzkumu.

CO SI LIDÉ MYSLÍ A CO VĚDÍ O LIDSKÝCH PRÁVECH

Většina lidí si myslí, že lidská práva jsou důležitá pro budování spravedlivější společnosti. U sociálně znevýhodněných osob je však méně pravděpodobné, že budou lidská práva považovat za něco, co jim přináší prospěch.

STANOVISKO AGENTURY FRA Č. 1

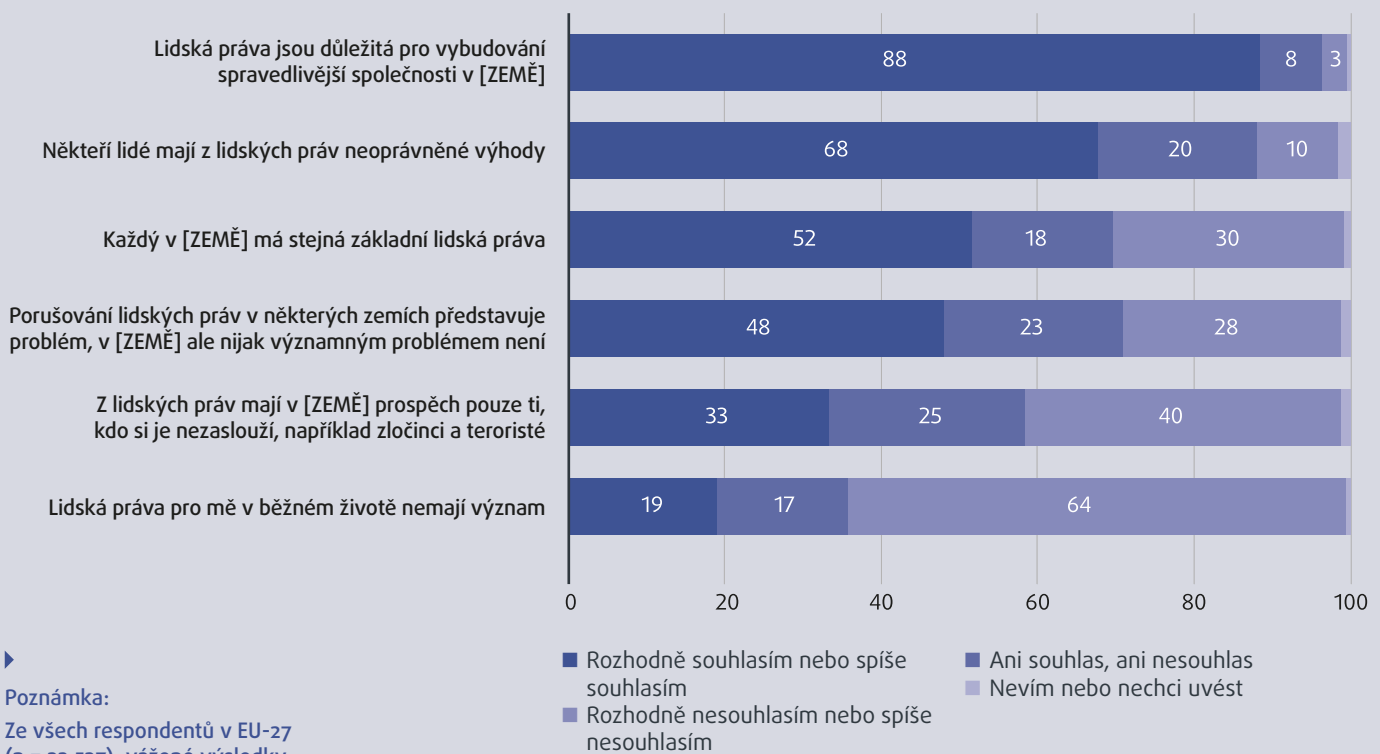
EU a její členské státy by měly přijmout cílená opatření s cílem zajistit, aby osoby, které obtížně „vycházejí s příjmem“ a s větší pravděpodobností mají za to, že všichni nemají stejná základní práva, byly účinně informovány o svých právech a o tom, jak je uplatňovat. Měly by rovněž podniknout kroky, které pomohou zlepšit povědomí o právech u osob s nižším vzděláním. Členské státy EU, které taková opatření provádějí na vnitrostátní úrovni, by měly zvážit využití dostupných unijních mechanismů financování a zapojení příslušných vnitrostátních subjektů, zejména vnitrostátních institucí pro lidská práva, orgánů pro rovné zacházení a institucí veřejných ochránců práv.

Tato opatření by měla zahrnovat úsilí zaměřené na informování o základních právech lidí a na prosazování a zpřístupňování těchto práv. Členské státy by mohly zkoumat různá fóra a kanály pro účinnou komunikaci týkající se práv, zaměřovat se na konkrétní sociální skupiny a vedle tradičních sdělovacích prostředků využívat i sociální média, a to v úzké spolupráci s organizacemi občanské společnosti.

- ★ Téměř devět z deseti osob (88 %) v EU se domnívá, že lidská práva jsou důležitá pro vybudování spravedlivější společnosti v jejich zemi. Tento údaj se pohybuje od „minima“ ve výši 76 % v Maďarsku po „maximum“ ve výši 96 % na Maltě. Kromě toho téměř dvě třetiny (64 %) osob nesouhlasí s tvrzením „lidská práva pro mě v běžném životě nemají význam“. To ukazuje, že lidé v EU se obecně domnívají, že lidská práva mohou v jejich životě hrát užitečnou a smysluplnou úlohu.
- ★ Zároveň si téměř sedm z deseti Evropanů (68 %) myslí, že někteří lidé mají z lidských práv neoprávněné výhody. Třetina (33 %) souhlasí s tvrzením „z lidských práv mají prospěch pouze ti, kdo si je nezaslouží – například zločinci a teroristé“.
- ★ Výsledky ukazují souvislost mezi příjmem a úrovní vzdělání osob a jejich názory na lidská práva. Lidé, kteří uvádějí, že obtížně vycházejí s příjmem své domácnosti (tj. s obtížemi hradí své potřeby), a ti, jejichž nejvyšším ukončeným vzděláním je nanejvýš nižší sekundární vzdělání, mají s menší pravděpodobností pocit, že v jejich zemi všichni požívají stejných lidských práv. Zároveň se také domnívají, že někteří lidé mají z lidských práv neoprávněné výhody.
- ★ Například 44 % lidí, pro které je obtížné vyjít s příjmem, souhlasí s tvrzením, že „z lidských práv mají prospěch jen ti, kteří je nezasluhují, například zločinci a teroristé“. Pro srovnání, ze skupiny lidí vycházejících s penězi velmi snadno tento názor zastává 27 %. S tímto tvrzením také souhlasí 38 % starších lidí (osob ve věku nejméně 65 let) oproti 27 % osob ve věku 16–29 let. S uvedeným tvrzením souhlasí také 43 % osob, které se při běžné činnosti potýkají s vážnými dlouhodobými omezeními, jako jsou osoby se zdravotním postižením nebo dlouhodobými zdravotními problémy, oproti 32 % osob bez takových omezení.

- ★ V 11 z 27 členských států EU nejméně 50 % osob souhlasí nebo rozhodně souhlasí s tím, že porušování lidských práv nepředstavuje v jejich zemi skutečný problém, ale naopak jde o něco, co se děje „jinde“.
- ★ Členění výsledků podle sociodemografických charakteristik ukazuje, že lidé, kteří s příjmem vycházejí „obtížně“ nebo „velmi obtížně“, s menší pravděpodobností souhlasí (nebo rozhodně souhlasí) s tím, že porušování lidských práv v jejich zemi nepředstavuje skutečný problém: jde o 43 % oproti 54 % lidí, kteří s příjmem vycházejí „snadno“ nebo „velmi snadno“. Tento názor také vyjadřují spíše muži (52 %) než ženy (44 %).

OBRÁZEK 1: NÁZORY NA VYBRANÉ ASPEKTY LIDSKÝCH PRÁV (EU-27, %)

►
 Poznámka:
 Ze všech respondentů v EU-27
 (n = 32 537); vážené výsledky.

Zdroj: agentura FRA, Průzkum o základních právech 2019 [sběr údajů ve spolupráci s CBS (NL), CTIE (LU) a Statistics Austria (AT)]

„Estonsko je obecně zemí, kde jsou lidská práva dodržována, problém však podle mě spočívá v tom, že osoby s nízkým příjmem (důchodci, osoby se zdravotním postižením) jsou v obtížně řešitelné situaci.“

(Muž, 16–29 let, respondent v průzkumu, Estonsko)

V souladu s novou strategickou agendou pro EU na období 2019–2024¹ je budování spravedlivé a sociální Evropy prostřednictvím provádění evropského pilíře sociálních práv² (spolu se „spravedlivým přechodem“ k zelené udržitelné budoucnosti³) pro EU ústřední prioritou. S ohledem na tyto závazky nezaměstnanost a život v podmínkách chudoby a sociálního vyloučení narušují plné požívání práv.

¹ Evropská rada (2019), **Nová strategická agenda 2019–2024**.

² Evropský parlament, Rada Evropské unie, Evropská komise, **Interinstitucionální vyhlášení evropského pilíře sociálních práv**, Brusel, 13. prosince 2017, Úř. věst. C 428. **Evropský pilíř sociálních práv** zahrnuje dvacet zásad, jež občanům EU zajišťují nová a účinnější práva. Má tři hlavní klíčové oblasti: rovné příležitosti a přístup na trh práce, spravedlivé pracovní podmínky a sociální ochranu a začleňování (zásada 3, která se týká rovných příležitostí, stanoví, že každý má právo na rovné zacházení a příležitosti, pokud jde o zaměstnání, sociální ochranu, vzdělávání a přístup ke zboží a službám dostupným veřejnosti).

³ Viz Evropská komise (2020), **Launching the Just Transition Mechanism – for a green transition based on solidarity and fairness** (Zahájení mechanismu pro spravedlivou transformaci – pro ekologickou transformaci založenou na solidaritě a spravedlnosti).

Při provádění práva Unie má bezprostřední význam Listina základních práv Evropské unie, přičemž řadu práv v ní zakotvených bude obtížné naplnit, pokud jde o nejvíce sociálně a ekonomicky marginalizované skupiny v EU, což se odráží ve výsledcích několika otázek průzkumu. Relevantní je řada práv vyplývajících z Listiny základních práv. Patří k nim lidská důstojnost (článek 1); svoboda volby povolání a právo pracovat (článek 15); rovnost žen a mužů (článek 23); zákaz diskriminace (článek 21); sociální zabezpečení a sociální pomoc (článek 34); zdravotní péče (článek 35) a svoboda pohybu a pobytu (článek 45), máme-li jmenovat jen několik z nich.

Pro zkoumání výsledků průzkumu je významné i právo na přístup ke spravedlnosti (článek 47 Listiny). Přístup ke spravedlnosti je ohrožen, jestliže lidé (a zejména příslušníci marginalizovaných skupin, jako jsou osoby, které nejsou schopny vyjít s penězi) vnímají systém brzd a protivah jako „odcizený“ jejich každodennímu životu, což doplňují nedostatečné znalosti práv a možností přístupu k nim.

Povědomí o Listině základních práv Evropské unie je nižší než u jiných mezinárodních nástrojů v oblasti lidských práv a závisí na úrovni vzdělání lidí.

STANOVISKO AGENTURY FRA Č. 2

V návaznosti na závěry Rady EU týkající se Listiny, které byly přijaty v roce 2019, by členské státy EU měly zvážit, jak nejlépe poskytovat veřejnosti „přístupné informace“ o základních právech zakotvených v Listině. Podpořilo by to i vnitrostátní subjekty v oblasti lidských práv v jejich snaze zvýšit povědomí o Listině a zlepšit její provádění.

Při prosazování Listiny by EU měla podporovat pravidelnou výměnu informací mezi členskými státy EU o postupech a získaných poznatcích s cílem dosáhnout vyšší úrovně povědomí a znalostí o Listině, a to zejména v členských státech, v nichž průzkum o základních právech poukazuje na nižší úroveň informovanosti. Bylo by možné tak učinit v rámci stávajícího závazku na úrovni pracovní skupiny Rady pro základní práva, občanská práva a volný pohyb osob (FREMP), která má za úkol vést každoroční dialog o Listině.

- ★ O Listině základních práv Evropské unie slyšel každý druhý člověk (53 %). O Listině slyšelo méně lidí než o Evropské úmluvě o lidských právech a Všeobecné deklaraci lidských práv.

Toto zjištění lze pravděpodobně očekávat vzhledem k tomu, že Evropská úmluva o lidských právech je více než sedmdesát let stará, zatímco Listina základních práv Evropské unie je oproti ní „mladá“, neboť byla přijata před dvaceti lety. Z údajů však vyplývá, že rozdíl mezi povědomím občanů o Listině a o EÚLP je nejmenší v zemích, které se připojily k Radě Evropy v 90. letech 20. století a EÚLP je v nich uplatňována po kratší dobu.

- ★ U osob s nižší úrovní vzdělání je méně pravděpodobné, že slyšely o kterémkoli ze tří mezinárodních nástrojů v oblasti lidských práv, na které se průzkum tázal – o Všeobecné deklaraci lidských práv, Evropské úmluvě o lidských právech a Listině základních práv Evropské unie.
- ★ Vedle vzdělání patří k dalším sociodemografickým charakteristikám spojeným s nižším povědomím o nástrojích v oblasti lidských práv, kterých se otázky týkaly, problémy vyjít s příjmem domácnosti, vyšší věk (65 a více let), nezaměstnanost nebo starobní důchod.

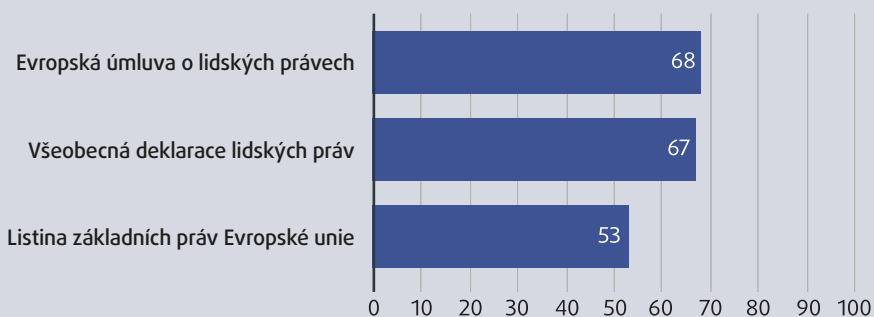
Listina je jedním z nejmodernějších a nejkomplexnějších právně závazných nástrojů v oblasti lidských práv. Má stejnou právní sílu jako Smlouvy o Evropské unii. Článek 51 Listiny vyžaduje, aby EU a členské státy (pokud jednají v oblasti působnosti práva Unie) respektovaly práva, dodržovaly zásady a podporovaly uplatňování ustanovení Listiny. **Závěry Rady EU týkající se Listiny, které byly přijaty v roce 2019**, vyzývají členské státy, aby mezi klíčovými aktéry v oblasti lidských práv zintenzivnily svou činnost v oblasti zvyšování povědomí a vzdělávání týkající se Listiny a současně v tomto ohledu uznaly úlohu agentury FRA. V závěrech Rady se rovněž zdůrazňuje, že je důležité poskytovat dostupné informace o právech zakotvených v Listině „široké veřejnosti“.

OBRAZEK 2: POVĚDOMÍ O KLÍČOVÝCH NÁSTROJÍCH V OBLASTI LIDSKÝCH PRÁV (EU-27, %)

Poznámka:

Ze všech respondentů v zemích EU-27, kteří byli požádáni o vyplnění oddílu „Informovanost a povinnosti v oblasti práv“ v rámci průzkumu (n = 24 354); vážené výsledky.

Zdroj: agentura FRA, Průzkum o základních právech 2019 [sběr údajů ve spolupráci s CBS (NL), CTIE (LU) a Statistics Austria (AT)]

NÁZORY NA FUNGOVÁNÍ DEMOKRATICKÉ SPOLEČNOSTI A ÚČAST NA POLITICKÉM ŽIVOTĚ

Mladí lidé přikládají různým aspektům fungování demokratických společností, na které se průzkum tázal, menší význam než starší věkové skupiny.

STANOVISKO AGENTURY FRA Č. 3

Aby se posílilo zapojení mladých lidí do fungování demokratické společnosti jakožto klíčový pilíř požívání základních práv, měly by Evropská komise a členské státy při provádění **strategie EU pro mládež** na období 2019–2027 zohlednit výsledky průzkumu – z nichž vyplývá, že osoby ve věku 16–29 let přikládají klíčovému aspektům demokracie menší význam. Tato strategie na úrovni EU zahrnuje „zvyšování účasti mládeže na demokratickém životě, včetně přístupu ke kvalitním informacím potvrzeným důvěryhodnými zdroji, a podporu účasti v evropských a jiných volbách“. Je důležité, aby se do tohoto procesu mladí lidé přímo zapojili.

EU a její členské státy by měly zvážit vyvíjející se vzorce politické angažovanosti mladých lidí a zkoumat nové způsoby, jak s mladými lidmi v celé Evropě účinně spolupracovat a komunikovat.

- ★ 86 % lidí je přesvědčeno, že svobodné a spravedlivé volby jsou pro demokracii velmi důležité. Celkově nejméně tři z pěti lidí přikládají vysokou důležitost každému ze šesti prvků demokracie, na které se průzkum tázal. Výsledky se pohybují od 60 % do 86 % v závislosti na dotázaném aspektu. (Seznam přesného znění otázek viz rámeček.)
- ★ Oproti starším věkovým skupinám mladí lidé ve věkové skupině 16–29 let soustavně přikládají šesti aspektům demokracie, které jsou předmětem průzkumu, menší význam. Například mladí lidé (58 %) přikládají otázkám, jako je svoboda opozičních stran kritizovat vládu, menší důležitost než starší věkové skupiny (70 % osob ve věku 54–64 let a 69 % osob ve věku 65 nebo více let).
- ★ Článek 165 Smlouvy o fungování EU vyžaduje, aby Unie přijala opatření na podporu účasti mladých lidí na demokratickém životě Evropy. Strategie EU pro mládež na období 2019–2027, rámec spolupráce na poli politiky EU v oblasti mládeže, posiluje účast mladých lidí na demokratickém životě a zároveň podporuje jejich sociální a občanskou angažovanost. Kromě toho **usnesení Evropského parlamentu ze dne 15. ledna 2020 o konferenci o budoucnosti Evropy** vyjadřuje přesvědčení, že zajištění účasti mládeže bude zásadní součástí dlouhodobých dopadů konference, a žádá, aby byly v této souvislosti uspořádány zvláštní akce zaměřené na mládež.

Co průzkum zjišťoval?

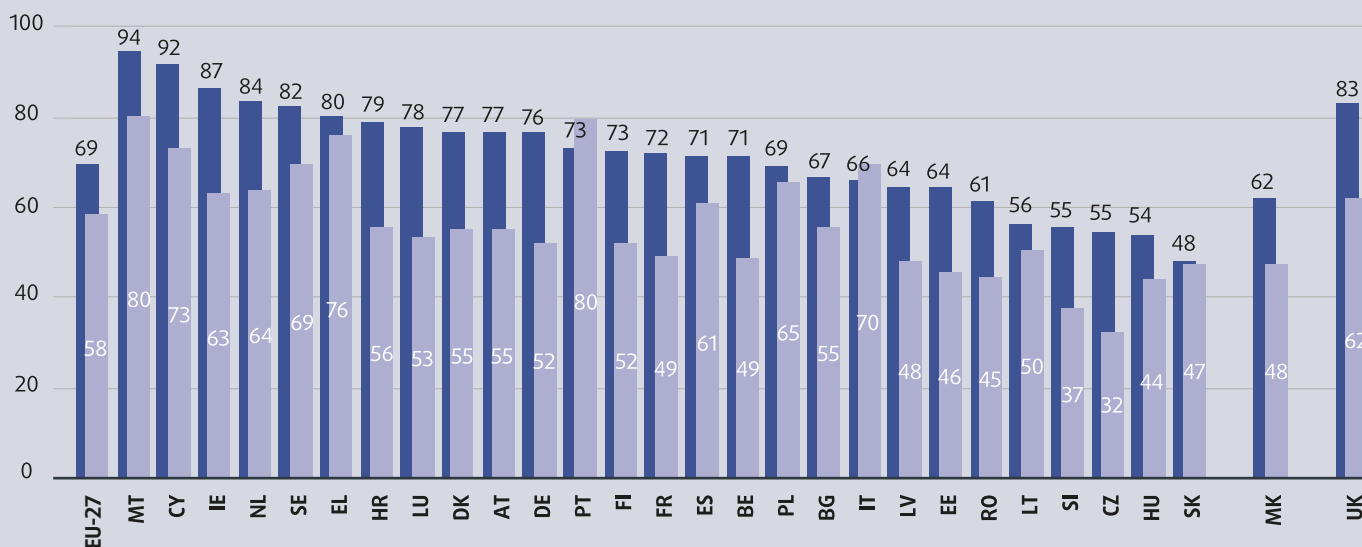
Jak důležité pro demokracii jsou podle vás následující věci?

- Aby byly volby svobodné a spravedlivé
- Aby voliči diskutovali s ostatními lidmi o politice, než se rozhodnou, jak budou volit
- Aby mohly opoziční strany svobodně kritizovat vládu
- Aby nebylo zpravodajství sdělovacích prostředků ovlivňováno vládou
- Aby byla chráněna práva menšinových skupin

- Aby měli občané konečné slovo v nejdůležitějších politických otázkách prostřednictvím přímého hlasování v referendech

Respondenti mohli na každou položku odpovědět výběrem hodnoty na stupnici od „1 – Naprosto nedůležité“ až po „7 – Mimořádně důležité“. Kromě toho měli respondenti, kteří si nevybrali jednu z těchto kategorií odpovědi, možnost odpovědět „nechci uvést“ nebo „nevím“.

OBRÁZEK 3: NÁZOR, ŽE SVOBODA OPOZIČNÍCH STRAN KRITIZOVAT VLÁDU JE VYSOCE DŮLEŽITÁ, OSOBY VE VĚKU 16–29 LET A 65 LET A VÍCE, PODLE ZEMÍ (%)^{a,b}

Poznámky:

^a Ze všech respondentů v zemích EU-27, Spojeném království a Severní Makedonii, kteří byli požádáni o vyplnění oddílu „Informovanost a povinnosti v oblasti práv“ v rámci průzkumu (n = 26 045); vážené výsledky.

^b Respondenti mohli na každou položku odpovědět výběrem hodnoty na stupnici od „1 – Naprosto nedůležité“ až po „7 – Mimořádně důležité“. Kromě toho měli respondenti, kteří si nevybrali jednu z těchto kategorií odpovědi, možnost odpovědět „nechci uvést“ nebo „nevím“. Výše uvedené výsledky uvádějí respondenty, kteří na sedmibodové stupnici zvolili hodnotu 6 nebo 7.

Zdroj: agentura FRA, Průzkum o základních právech 2019 [sběr údajů ve spolupráci s CBS (NL), CTIE (LU) a Statistics Austria (AT)]

Lidé věří v demokratické zásady, příliš mnoho lidí však má pocit, že jsou ze strany tradiční politiky a politiků „opomíjeni“.

STANOVISKO AGENTURY FRA Č. 4

Aby se zlepšila účast na politickém životě v EU, je třeba společného úsilí s cílem řešit zjištění průzkumu, podle něhož se většina lidí domnívá, že „tradičním politickým stranám a politikům nezáleží na lidech, jako jsem já“, které se odráží i ve zjištění, že lidé mají pocit, že jejich šance na zaměstnání jsou nižší, pokud nejsou členy politické strany, která je u moci. EU a členské státy musí věnovat zvláštní pozornost těm skupinám společnosti, které se cítí nejvíce vzdáleny demokratickým procesům – například lidem, pro které je problém vyjít se svým současným příjmem.

„Dialogy s občany“ a související konzultace jsou zavedeným nástrojem angažovanosti v EU, užívaným ve snaze oslovit různé skupiny ve společnosti s ohledem na důležité politické otázky. Tyto nástroje však vyžadují zásadní přehodnocení, aby oslovovaly ekonomicky znevýhodněné osoby a snažily se s nimi systematicky spolupracovat.

Dynamická občanská společnost spolu s nezávislými, pluralitními a odpovědnými sdělovacími prostředky, které se opírají o svobodu projevu, potřebují na úrovni EU a členských států podporu své úlohy při posilování demokratické angažovanosti jako prostředku prosazování základních práv.

- ★ Většina obyvatel v EU (60 %) souhlasí nebo rozhodně souhlasí s tím, že tradičním politickým stranám a politikům na nich nezáleží.
- ★ Pocit, že „tradičním politickým stranám a politikům nezáleží na lidech, jako jsem já“, je umocněn u lidí, kteří mají problém vyjít s příjmem své domácnosti, u osob, jejichž nejvyšším ukončeným vzděláním je nanejvýš nižší sekundární, jakož i osob, které se při běžné činnosti potýkají se závažnými dlouhodobými omezeními (z důvodu zdravotního postižení nebo dlouhodobých zdravotních problémů). S tímto tvrzením souhlasí například 73 % lidí, pro které je obtížné nebo velmi obtížné vyjít se současným příjmem domácnosti. Oproti tomu stejný souhlas vyjádřilo 45 % osob, které s příjmem vycházejí snadno nebo velmi snadno.
- ★ 63 % si myslí, že lidé mají větší šanci získat zaměstnání, pokud patří k politické straně, která je u moci. Výsledky ukazují velké rozdíly mezi členskými státy EU, pokud jde o míru, v níž se lidé domnívají, že tomu tak je. Tyto názory jsou běžnější zejména u osob, které obtížně vycházejí s příjmem.

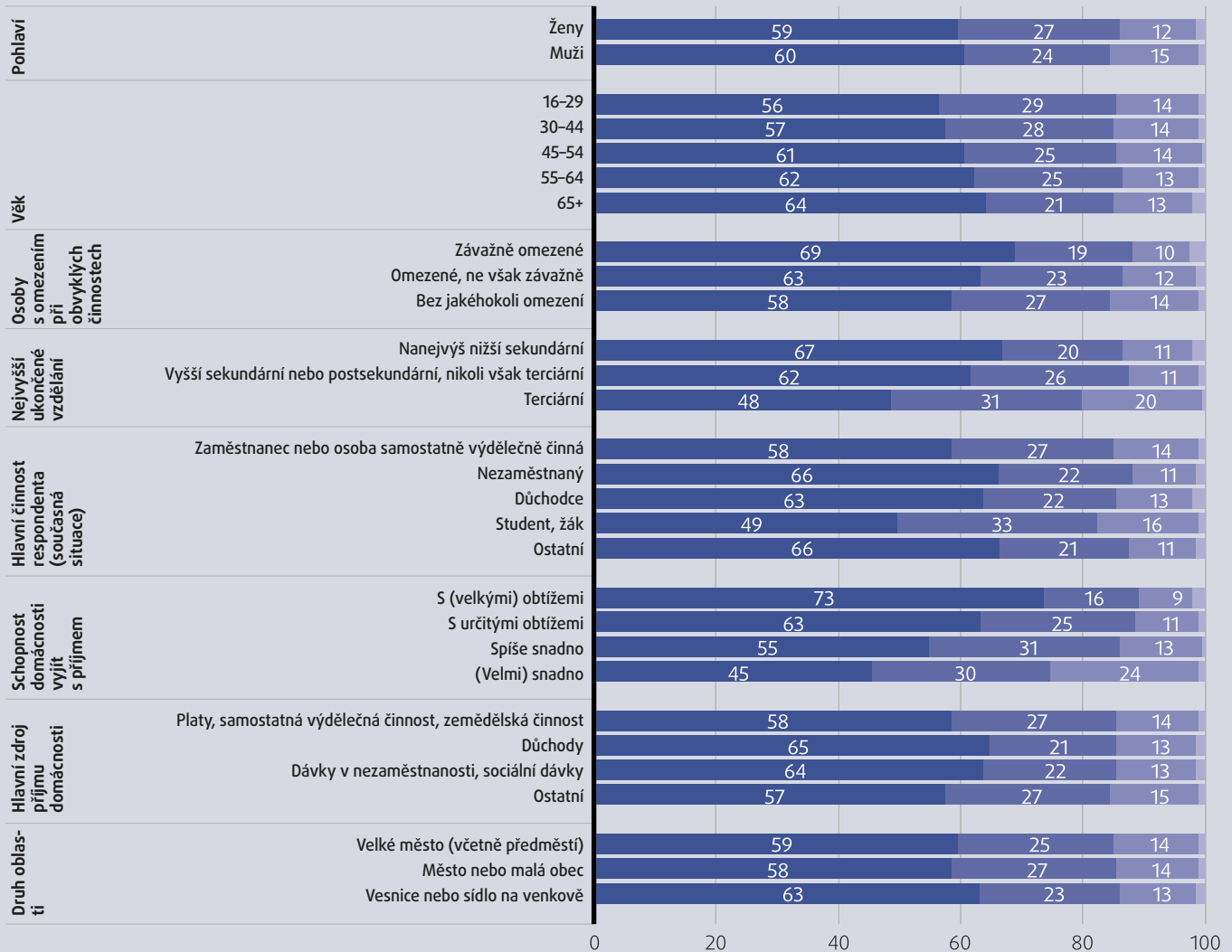
Demokracie je spolu s lidskými právy a právním státem jedním ze tří pilířů, které tvoří základ Evropské unie, a všechny tři tyto prvky patří k základním hodnotám Unie, jak je stanoveno v článku 2 Smlouvy o Evropské unii. Oddělení pravomocí, politické svobody, transparentnost a odpovědnost jsou mezinárodně uznávanými zásadami dobře zavedené a dobře fungující demokracie. Lidská neboli základní práva (jak jsou označována ve vnitřním kontextu EU), mají pro dobré fungování demokratických společností v EU zásadní význam.

Program EU **Evropa pro občany**, jehož cílem je zlepšit podmínky pro občanskou a demokratickou účast občanů na úrovni Evropské unie, je důležitou součástí souboru nástrojů EU na podporu demokratické angažovanosti. **Konference o budoucnosti Evropy** představuje významný celoevropský demokratický postup, jehož cílem je účinněji spolupracovat s občany EU. Jedná se o další mechanismus, kterým se EU snaží zapojit občany do demokratických procesů – v souladu se zásadami stanovenými v Listině v oblasti občanských práv, jako je právo volit a být volen ve volbách do Evropského parlamentu (článek 39) a právo volit a být volen v obecních volbách (článek 40).

„Lidská práva jsou dodržována, pokud má člověk politické kontakty. Obyčejný člověk není nijak chráněn.“

(Žena, 65 let a více, respondentka průzkumu, Španělsko)

OBRAZEK 4: NÁZORY NA TVRZENÍ „TRADIČNÍM POLITICKÝM STRANÁM A POLITIKŮM NEZÁLEŽÍ NA LIDECH, JAKO JSEM JÁ“, PODLE VYBRANÝCH SOCIODEMOGRAFICKÝCH CHARAKTERISTIK (EU-27, %)^{a,b}

Poznámky:

- ^a Ze všech respondentů v EU-27, kteří byli požádáni o vyplnění oddílu „Informovanost a povinnosti v oblasti práv“ v rámci průzkumu (n = 24 354); vážené výsledky.
- ^b Podrobnosti týkající se sociodemografických proměnných použitých při analýze viz příloha I hlavní zprávy.

- Rozhodně souhlasím nebo spíše souhlasím
- Rozhodně nesouhlasím nebo spíše nesouhlasím
- Ani souhlas, ani nesouhlas
- Nevím nebo nechci uvést

Zdroj: agentura FRA, Průzkum o základních právech 2019 [sběr údajů ve spolupráci s CBS (NL), CTIE (LU) a Statistics Austria (AT)]

Čtvrtina lidí se domnívá, že soudnictví není nezávislé, a jedna pětina má za to, že nevládní a charitativní organizace jsou vždy vystaveny zastrašování ze strany vlády.

STANOVISKO AGENTURY FRA Č. 5

Zjištění, že více než každý čtvrtý občan EU se domnívá, že soudci v jeho zemi nemohou vykonávat svou práci, aniž by na ně vyvíjela vliv vláda (přičemž v některých členských státech jde až o každého druhého občana), naznačuje, že jsou nutná konkrétní opatření ke zvýšení důvěry veřejnosti v nezávislost soudnictví. Bez této důvěry jsou narušeny klíčové demokratické zásady a základní práva, jako je právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces, jakož i právo na rovnost a řádnou správu.

Vzhledem k tomu, že výsledky průzkumu ukazují, že každý pátý člověk se domnívá, že nevládní a charitativní organizace jsou vždy vystaveny zastrašování ze strany vlády, je nezbytné, aby členské státy prosazovaly svobody a práva subjektů občanské společnosti.

EU a její členské státy by měly systematicky shromažďovat nezávislé a spolehlivé údaje o názorech veřejnosti na nezávislosti soudnictví i o schopnosti nevládních a charitativních organizací vyvíjet činnost, aniž by byly pod vlivem vlády. To poskytne Komisi a ostatním orgánům EU, jakož i členským státům doplňkovou důkazní základnu pro stanovení návazných opatření. Tyto údaje mohou rovněž sloužit jako podklad pro důležité iniciativy, jako je každoroční hodnocení stavu právního státu v členských státech, které provádí Komise.

★ Každý čtvrtý člověk (27 %) v EU má za to, že soudci v jeho zemi nejsou „nikdy“ nebo jsou „zřídka“ schopni vykonávat svou práci, aniž by byli pod vlivem vlády. Výsledky se pohybují od 47 % v Chorvatsku po 11 % v Dánsku i Finsku.

★ 37 % lidí v EU se domnívá, že nevládní a dobročinné organizace mohou většinou nebo vždy vyvíjet činnost, aniž by byly zastrašovány ze strany vlády. Současně si 34 % respondentů myslí, že tomu tak je jen někdy. Každý pátý (21 %) respondent je přesvědčen, že tomu tak není nikdy, nebo je to možné jen zřídka.

V souladu s článkem 47 Listiny základních práv Evropské unie (právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces) mají nezávislé soudy zásadní význam pro zaručení účinné soudní ochrany základních práv. Účinná soudní ochrana, která je základním právem i obecnou zásadou práva Unie, je „konkrétním vyjádřením“ právního státu, jak zdůraznil Soudní dvůr Evropské unie ve své judikatuře podle čl. 19 odst. 1 SEU – například ve věci C-64/16, *Associação Sindical dos Juizes Portugueses* (rozsudek ze dne 27. února 2018, bod 32).

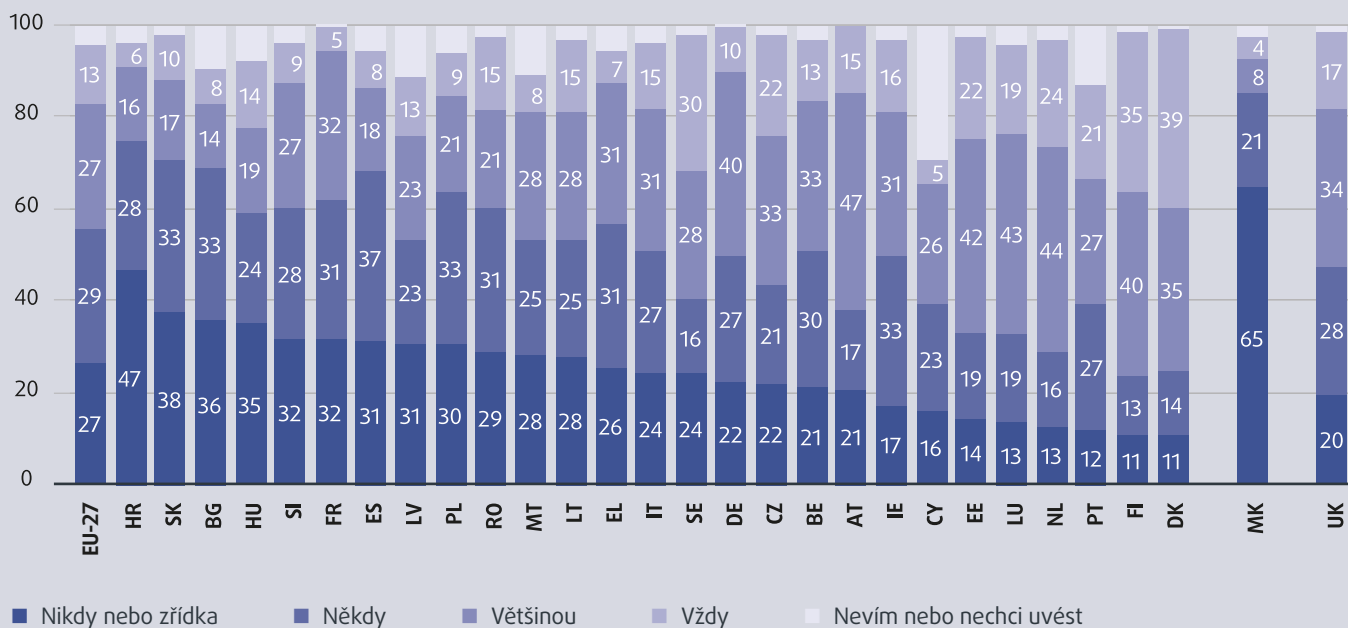
Žádné demokracii se také nemůže dařit bez aktivní občanské společnosti, jak uvádí sdělení Komise *Posilování právního státu v rámci Unie*, které bylo zveřejněno v červenci 2019. V této souvislosti Listina obsahuje právo na svobodu shromažďování a sdružování (článek 12) a právo na svobodu projevu a informací (článek 11). Tato práva se vztahují na členské státy EU, pokud jednají v oblasti působnosti práva EU, a mají zvláštní význam z hlediska práv organizací občanské společnosti v EU.

„Především musíte být soudcem jmenováni, takže ovlivňování začíná již v této fázi.“

(Žena, 45–54 let, účastnice tematické skupiny, Bulharsko)

OBRAZÉK 5: VNÍMÁNÍ MOŽNOSTI SOUDCŮ VYKONÁVAT SVOU PRÁCI BEZ OVLIVŇOVÁNÍ VLÁDOU, PODLE ZEMÍ (%)^{a,b}

Zdroj: agentura FRA, Průzkum o základních právech 2019 [sběr údajů ve spolupráci s CBS (NL), CTIE (LU) a Statistics Austria (AT)]

Poznámky:

- ^a Ze všech respondentů v zemích EU-27, Spojeném království a Severní Makedonii, kteří byli požádáni o vyplnění oddílu „Informovanost a povinnosti v oblasti práv“ v rámci průzkumu (n = 26 045); vážené výsledky.
- ^b Kategorie odpovědí použité v průzkumu byly „Nikdy“, „Zřídka“, „Někdy“, „Většinou“, „Vždy“, „Nechci uvést“ a „Nevím“. V obrázku jsou některé původní kategorie odpovědí sloučeny, jak uvádí označení kategorií.

ŘÁDNÁ SPRÁVA A KORUPCE VE VEŘEJNÝCH SLUŽBÁCH

Osoby, které nejvíce potřebují řádné poskytování služeb ze strany veřejné správy, například lidé s dlouhodobými zdravotními problémy, uvádějí, že se potýkají se zvláštními problémy.

STANOVISKO AGENTURY FRA Č. 6

Členské státy EU by měly zajistit, aby informace o právech občanů v souvislosti s veřejnými službami byly poskytovány včas a byly všem přístupné. Měly by se zaměřit zejména na skupiny, které patrně tyto služby potřebují nejvíce – jako jsou lidé s dlouhodobými zdravotními problémy nebo zdravotním postižením, včetně starších osob.

- ★ Pokud jde o problémy při jednání s veřejnou správou a místními orgány, lidé nejčastěji uvádějí, že vyřízení jejich záležitosti trvalo dlouho a že při hledání příslušných informací naráželi na problémy.
- ★ Osoby, které se při běžné činnosti potýkají s dlouhodobými omezeními (z důvodu zdravotního postižení nebo dlouhodobých zdravotních problémů), jakož i osoby s nižším vzděláním nebo omezenými finančními prostředky uvádějí, že je pro ně obtížnější najít informace o službách poskytovaných veřejnou správou a místními orgány.

- ★ Každý desátý člověk (11 %) si myslí, že s ním veřejná správa nezačala stejně jako s ostatními.

Například 17 % lidí, kteří obtížně nebo velmi obtížně vycházejí s příjmem, je přesvědčeno, že se k nim veřejná správa nebo místní orgány nechovaly stejně jako k ostatním. Oproti tomu ve skupině osob, které s příjmem vycházejí snadno nebo velmi snadno, vyjádřilo stejné přesvědčení 8 %.

- ★ U osob se závažným dlouhodobým omezením v běžných činnostech (z důvodu zdravotního postižení nebo dlouhodobých zdravotních problémů) je pravděpodobnější, že se budou potýkat s problémy, pokud jde o služby poskytované veřejnou správou a místními orgány: 54 % ve srovnání s 39 % u lidí bez omezení. Stejně tak existuje vyšší pravděpodobnost těchto problémů u osob, které obtížně vycházejí s příjmem své domácnosti: jde o 48 % oproti 39 % lidí, kteří s příjmem vycházejí spíše snadno nebo velmi snadno.

„Pro matku zdravotně postiženého dítěte je otřesné zažít, jak málo pomoci a poradenství se vám dostane, pokud jde o práva, příležitosti atd.“

(Žena, 30–44 let, respondentka v průzkumu, Dánsko)

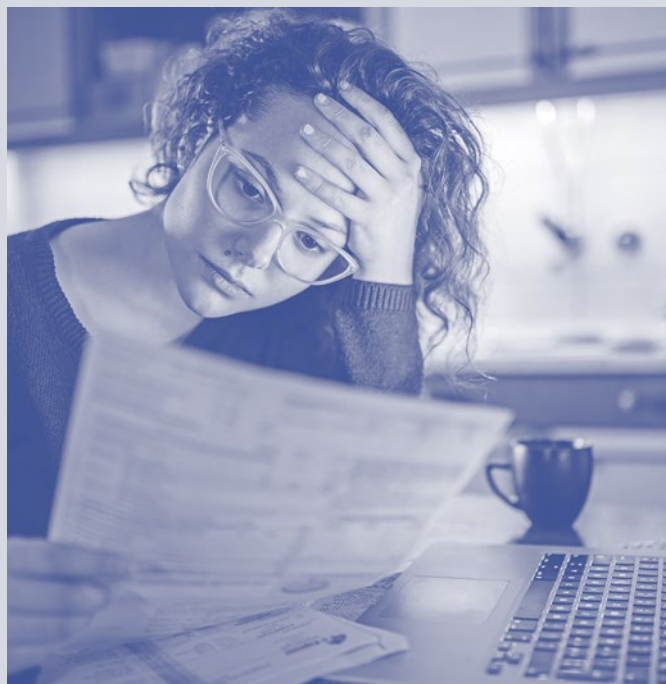
Vyšší míru problémů se službami poskytovanými veřejnou správou a místními orgány však ve srovnání s osobami, které dokončily nanejvýš nižší sekundární vzdělání, uvádějí i lidé s vysokoškolským vzděláním. Toto zjištění může odrážet vyšší očekávání vzdělanějších osob, pokud jde o poskytování služeb.

Právo na řádnou správu, vyjádřené v článku 41 Listiny, je základním právem, které tvoří nedílnou součást právního řádu Evropské unie. Jakožto obecná zásada unijního práva je toto právo rovněž závazné pro členské státy, pokud jednají v rámci působnosti unijního práva. Obecné vnitrostátní povinnosti vyplývají i z Evropské úmluvy o lidských právech (EÚLP) a související judikatury Evropského soudu pro lidská práva – zejména v souvislosti s koncepcí řádné správy věcí veřejných. Podle těchto minimálních pravidel má každý právo na to, aby jeho záležitosti byly orgány veřejné moci řešeny nestranně, spravedlivě a v přiměřené lhůtě. K dalším souvisejícím aspektům patří transparentnost a přístup k informacím, které jsou klíčovými nástroji vnitrostátních systémů brzd a protivah.

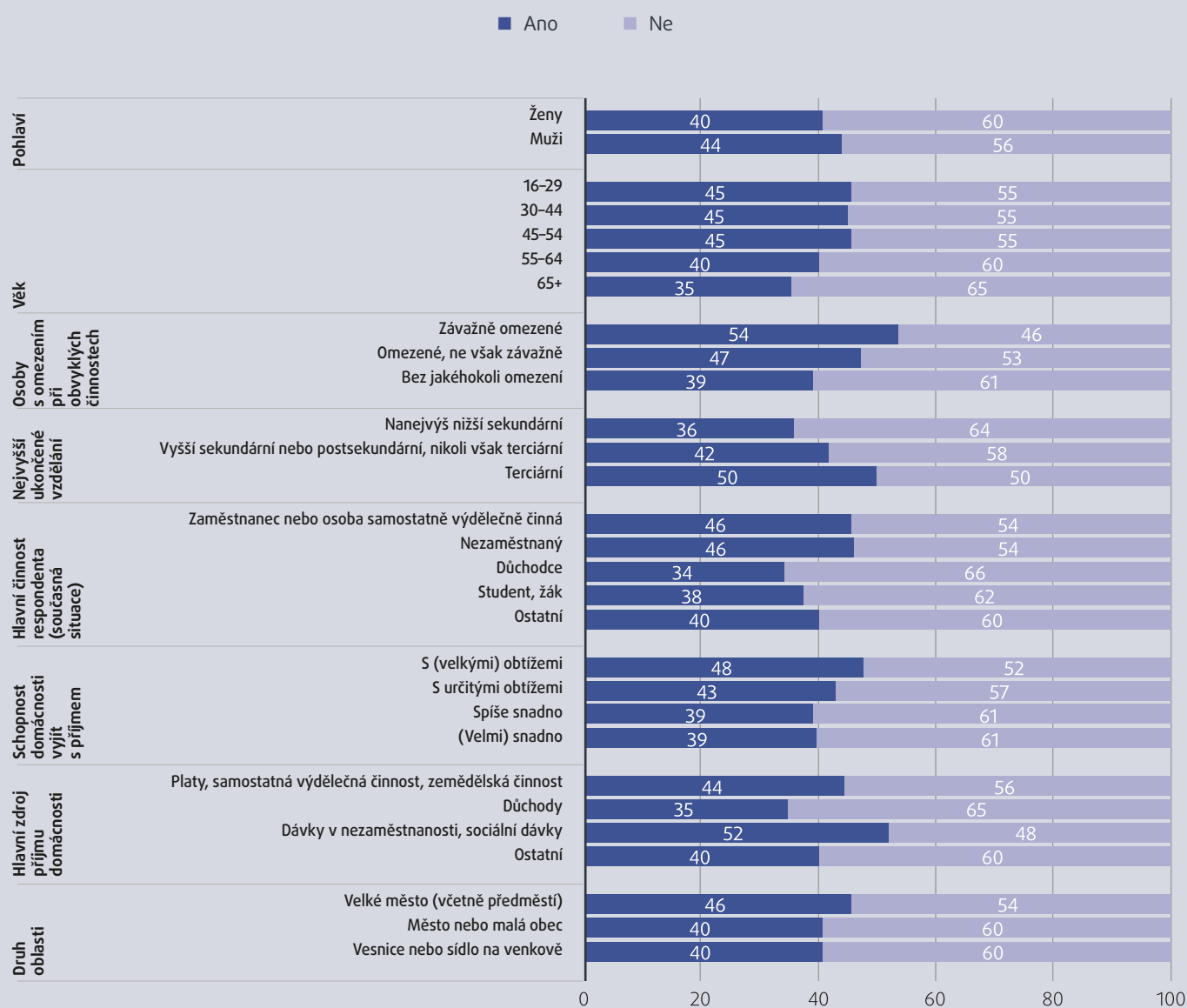
Úloha veřejné správy a místních orgánů při zpřístupňování informací a zajišťování jejich srozumitelnosti (což je za běžných okolností základní služba), nabývá obrovského významu za mimořádných situací, jako byla koronavirová pandemie (COVID-19) v roce 2020.

„Veřejná správa pracuje příliš pomalu, někdy trvá i týdny, než obdržíte odpověď na žádost, a pokud se tak stane, jsou informace tak nepřehledné, že jim nelze rozumět.“

(Muž, 65 let a více, respondent v průzkumu, Německo)

OBRÁZEK 6: JEDEN NEBO VÍCE PROBLÉMŮ ZAZNAMENANÝCH PŘI JEDNÁNÍ S VEŘEJNOU SPRÁVOU / MÍSTNÍMI ORGÁNY V DOBĚ PĚTI LET PŘED PRŮZKUMEM, PODLE VYBRANÝCH SOCIODEMOGRAFICKÝCH CHARAKTERISTIK (EU-27, %) ^{a,b,c}

Zdroj: agentura FRA, Průzkum o základních právech 2019 [sběr údajů ve spolupráci s CBS (NL), CTIE (LU) a Statistics Austria (AT)]

Poznámky:

- ^a Ze všech respondentů v EU-27, kteří byli požádáni o vyplnění oddílu „Zkušenosti z každodenního života“ v rámci průzkumu (n = 26 493); vážené výsledky.
- ^b Kategorie „Ano“ uvádí podíl osob, které se setkaly s alespoň jedním z šesti problémů uvedených v průzkumu v souvislosti s veřejnou správou a místními orgány.
- ^c Podrobnosti týkající se sociodemografických proměnných použitých při analýze viz příloha I hlavní zprávy.

Korupce je v některých členských státech větším problémem než v jiných a týká se zejména zdravotnictví. Polovina mladých lidí považuje drobné úplatky za přijatelné.

- ★ Jen velmi málo lidí v EU (4 %) se setkala s úředníkem veřejné správy nebo státním zaměstnancem, který za určitou službu požadoval nebo očekával pozornost, například věcný či peněžní dar. V některých členských státech EU to však tato situace běžnější a v některých zemích tuto formu korupce zažil téměř každý pátý člověk.
- ★ Za zvláštní problém se považuje korupce související se službami zdravotní péče. V Chorvatsku, v Lotyšsku, Maďarsku a na Slovensku více než 60 % lidí uvádí, že k získání lepší léčby ve veřejných nemocnicích musí alespoň někdy poskytnout dárek nebo jinou pozornost.
- ★ Každá čtvrtá osoba (24 %) se však domnívá, že v naléhavých případech by byl dar úředníkovi veřejné správy nebo státnímu zaměstnanci někdy nebo vždy přijatelný. Více než 50 % lidí v Chorvatsku, v Česku a na Slovensku by přinejmenším někdy považovalo za přijatelné dát úředníkovi veřejné správy nebo státnímu zaměstnanci dárek nebo jinou pozornost a přimět ho tak rychleji reagovat na naléhavou žádost. Pro srovnání, tento názor zastává nejvýše 20 % osob ve Finsku, na Maltě, v Portugalsku a ve Švédsku.
- ★ Pozoruhodné je, že ve věkové skupině 16–29 let by poskytnutí daru nebo pozornosti považovalo za přijatelné 48 % osob oproti méně než 35 % osob v jiných věkových skupinách.

Korupce ovlivňuje základní práva zakotvená v Listině, v EÚLP a ostatních mezinárodních nástrojích v oblasti lidských práv. Představuje zejména porušení zásad rovnosti a zákazu diskriminace (články 20 a 21 Listiny). V závislosti na odvětví (od zaměstnání až po zdravotní péči) pak porušuje i další práva.

STANOVISKO AGENTURY FRA Č. 7

Orgány veřejné správy v celé EU musí uznat a přímo řešit souvislost mezi vysokou mírou výskytu nebo akceptace korupce a jejím dopadem na základní práva občanů, jako je rovnost přístupu ke službám státní správy. Tohoto cíle mohou dosáhnout tak, že se zaměří na pracovníky v určitých klíčových odvětvích s vysokým výskytem korupce (jako je zdravotnictví) a na skupiny obyvatelstva, které zřejmě vykazují vyšší míru akceptace některých forem úplatkářství (jako jsou mladí lidé), přičemž budou zdůrazňovat nezákonnost korupce a právo lidí na řádnou správu a rovnost v tomto ohledu.

V těch členských státech, kde průzkum naznačuje, že skutečný výskyt nebo akceptace korupce může být běžnější, musí orgány státní správy (s podporou ze strany občanské společnosti) vyvinout veškeré úsilí, aby tuto míru výskytu či akceptace snížily. Jedním z možných řešení této situace je zajistit, aby při vyplácení finančních prostředků EU, zejména z evropských strukturálních a investičních fondů, navrhované základní podmínky zahrnovaly odkaz na článek 41 Listiny základních práv Evropské unie týkající se práva na řádnou správu. Příslušné orgány EU, jako je Účetní dvůr a Evropský úřad pro boj proti podvodům (OLAF), by měly tento aspekt systematicky sledovat.

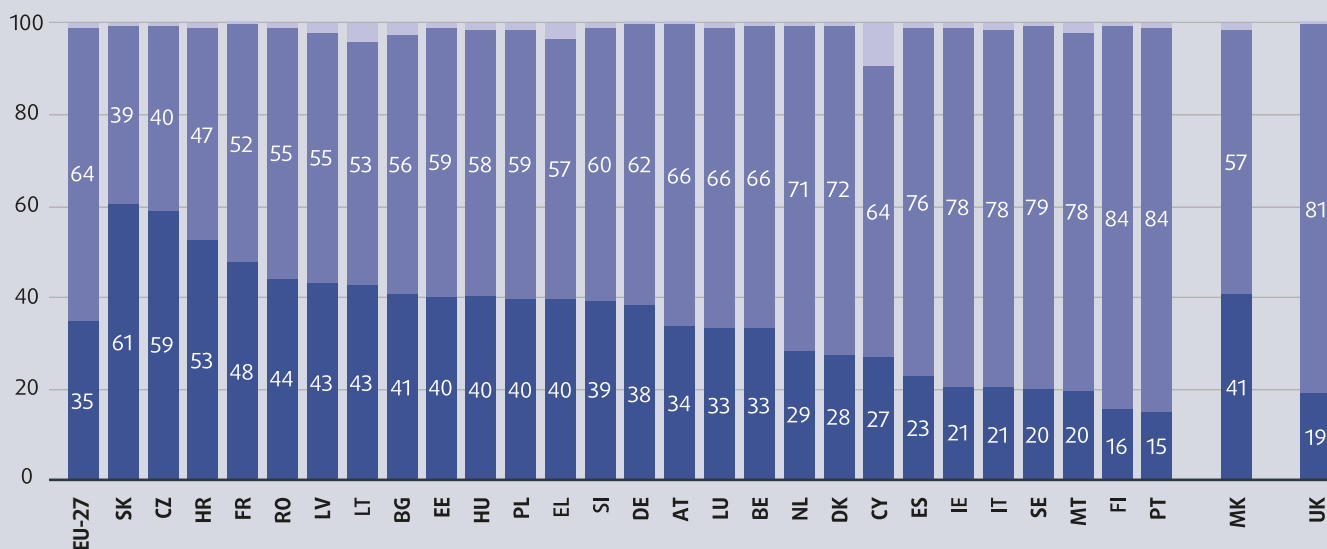
Vzhledem k tomu, že korupce představuje významnou systémovou překážku uplatňování základních práv, měla by se stát trvalým předmětem monitorování v rámci nového evropského mechanismu právního státu, a to na základě spolehlivých a srovnatelných důkazů. To by mohlo podpořit úlohu EU, pokud jde o stávající orgány zabývající se bojem proti korupci, zejména Skupinu států proti korupci (GRECO) při Radě Evropy.

V praxi jsou nejčastěji dotčena sociální práva. Korupce ve zdravotnictví ovlivňuje právo každého na nejvyšší dosažitelnou úroveň zdraví (článek 35 Listiny). V odvětví vzdělávání jde o právo na vzdělání (článek 14 Listiny). Na druhé straně korupce v soudnictví porušuje právo na spravedlivý proces a účinnou právní ochranu (článek 47 Listiny), která jsou zásadní z hlediska prosazování všech ostatních lidských práv a předcházení beztrestnosti. Neexistence nezávislého soudnictví navíc posiluje nedůvěru ve veřejné instituce a oslabuje úctu k zásadám právního státu a demokracie.

„Lékaři ve veřejných nemocnicích za lepší péči vždy očekávají dárek.“

(Muž, 16–29 let, respondent v průzkumu, Kypr)

OBRÁZEK 7: NÁZORY NA PŘIJATELNOST POSKYTNUTÍ DARU NEBO POZORNOSTI ÚŘEDNÍKOVÍ VEŘEJNÉ SPRÁVY NEBO STÁTNÍMU ZAMĚŠTNANCI V PŘÍPADĚ, ŽE OD NĚJ RESPONDENT NĚCO NALÉHAVĚ POTŘEBUJE, PODLE ZEMÍ (%)

- Někdy nebo vždy přijatelné
- Vždy nepřijatelné
- Nevím nebo nechci uvést

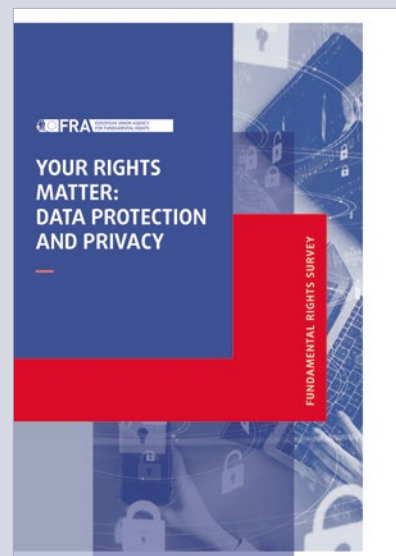
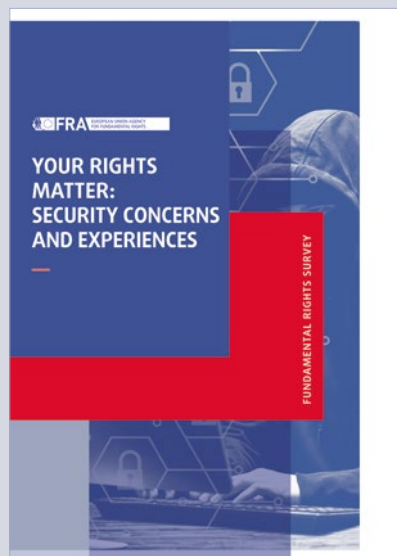
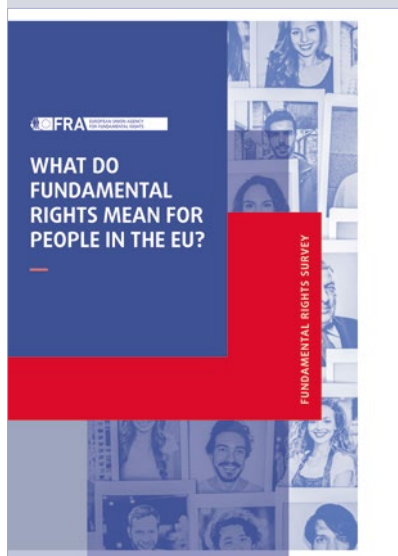
Poznámka:

Ze všech respondentů v EU-27, Spojeném království a Severní Makedonii (n = 34 948); vážené výsledky.

Zdroj: agentura FRA, Průzkum o základních právech 2019 [sběr údajů ve spolupráci s CBS (NL), CTIE (LU) a Statistics Austria (AT)]

Toto shrnutí představuje hlavní zjištění první zprávy agentury FRA o průzkumu v oblasti základních práv. Agentura FRA zveřejnila několik dalších publikací, které přinášejí vybrané výsledky tohoto průzkumu. Ty jsou k dispozici na webových stránkách agentury FRA.

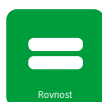

„PROSAZOVÁNÍ A OCHRANA VAŠICH ZÁKLADNÍCH PRÁV V CELÉ EU“ —

Toto shrnutí představuje hlavní poznatky z první zprávy agentury FRA, která vychází z průzkumu o základních právech. Průzkum shromáždil od přibližně 35 000 lidí údaje o jejich zkušenostech, vnímání a názorech na celou řadu otázek, které různým způsobem zasahují do oblasti lidských práv.

Shrnutí se zaměřuje na zjištění týkající se názorů respondentů na lidská (neboli základní) práva, názorů a vnímání respondentů v oblasti fungování demokratických společností jakožto pilíře, na němž se mohou rozvíjet lidská práva, a názorů na veřejné služby, které mají povinnost prosazovat právní předpisy v oblasti lidských práv a chránit lidská práva, a na spolupráci s nimi.

SUSTAINABLE
DEVELOPMENT GOALS

FRA – AGENTURA EVROPSKÉ UNIE PRO ZÁKLADNÍ PRÁVA

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Vídeň – Rakousko

Tel. +43 158030-0 – Fax +43 158030-699

fra.europa.eu

[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)

twitter.com/EURightsAgency

[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)

Úřad pro publikace
Evropské unie